

HANS SWEDBERG:

Världshandeln och Sverige

Trots att Sverige endast har ett par promille av världens befolkning svarar vi för 2 % av den internationella handeln. Hur skall vi kunna upprätthålla en stor export då vårt försprång som industrination sedan länge inhämtats? Bankdirektör Hans Swedberg pekar på den stora roll som skickliga svenska handelsförhandlare spelat då de lyckats driva ned eller helt undanröja hindrande importkvoter på de svenska huvudmarknaderna. Men oljeprishöjningarna påverkar såväl inflationstakten som råvarupriserna negativt. Det skulle behövas ett utvidgat samarbete med EG inom ramen för vår frihandelsuppgörelse så att vi på ett tidigt stadium kunde vara med och aktivt påverka handelsströmmarna, skriver författaren.

Det finns ingenting, som heter normala tider, förklarade vår legendariske handelsminister under det senaste världskriget, Herman Eriksson, när man frågade honom om inte läget snart skulle bli bättre. Han kunde ha tillagt, att hade det funnits sådana tider hade de nog aldrig kommit tillbaka. Sveriges försprång som industrination är sedan länge inhämtat, vår tidigare höga utbildningsnivå är passerad av med oss jämförbara mindre länder och vi har hamnat bland de oljelösa, högförbrukande energisamhällena med en situation för framtiden, där orden hos Geijers Vikingen klingar med oroväckande friskhet: "Likt mänskornas öden är böljornas svall – bäst är vara färdig för medgång som fall".

Vi svarar i Sverige för ett par promille av världens befolkning men på vårt land faller hela två procent av den internationella handeln. Det är samtidigt fråga om en vital marginal – svenska varor når för närvarande det helt övervägande antalet av världsmarknadens nationella territorier. Fortfarande förbinder man lyckligtvis i vår alltmer integrerade värld svenska varor med funktionsduglighet och köpvärde.

Skickliga svenska handelsförhandlare lyckades under och efter det andra världskriget länge med konststycket att på Sveriges vägnar, eller i nordiska sammanhang, driva ned eller helt undanröja hindrande importkvoter på de svenska huvudmarknaderna. Därmed kunde produkterna från våra av kriget oskadade fabriker i en ny våg gå ut över världen påminnande om den vi upplevde under 1900-talets första år. Vi tog också under 1950- och 1960-talen mycket aktiv del

i ansträngningarna att få ned tullarna i industrivärlden via det år 1947 tillkomna allmänna handels- och tullavtalet GATT med sekretariat i Genève. Sammanlagt torde de som följd av de sex sk GATT-förhandlingar, som då fördes, ha fallit med inemot två tredjedelar.

Ännu under denna tid var det möjligt att genom enskilda svenska förhandlingsinsatser påverka stora sammanhang till vår fördel. Namn som den nyligen bortgångne Paris-ambassadören Ragnar Kumlins vid Anancy-förhandlingarna 1949 och, senare, ambassadören i Bonn Nils Montans vid Kennedy-ronden 1964 – 1967 kommer osökt i minnet. Men nu, inför det konturlösa och förvisso osedvanligt påfrestande 1980-talet, hotas vi av en isolering, som kan kosta oss åtskilligt. Istället behöver vi ju komma framåt på gamla huvudmarknader inom EG och Efta men samtidigt också på de nytillkomna och kraftigt expanderande industrimarknaderna bland u-länderna i Asien och Latinamerika.

Tokyo-ronden

En påminnelse om hur lätt små länder kan pressas i stora handelspolitiska sammanhang har den nyligen i Genève slutförda sjunde förhandlingsomgången i GATT, den sk Tokyo-ronden, bjudit på. "Norden" dvs Norge, Finland och Sverige samt i viss mån Island men ej EG-landet Danmark har där försökt att genom en sammanhållning och uppdelning av förhandlingsarbetet sig emellan påverka de tre stora enheterna i världshandeln EG, USA och till dels även Japan i frihan-

delsvänlig riktning. Det har gällt att få till stånd ett betryggande regelverk gentemot alla de sofistikerade hinder för utrikeshandeln, som svaga regeringar via allt större offentliga sektorer av samhället under särskilt de senaste båda årtiondena ställt upp och vilka alltmer hotat stabiliteten i världshandeln.

Tokyo-ronden, som formellt inleddes redan 1973, har utgjort efterkrigstidens största mönstring inom ramen för en gemensam handelspolitisk uppgift. Det har sålunda gällt att i första hand genom ömsesidiga sänkingserbjudanden få ned den återstående tredjedelen av tullnivån i världen. Inemot hundratalet länder, representerande exakt uttryckt 97 % av världshandeln, deltog i dessa ansträngningar. Resultatet blev också på tullområdet förhållandevis gott: de återstående tullarna sänktes med i genomsnitt 30 %. Särskilt exportfrämjande kan nedsättningarna av de amerikanska tullarna bli, där svenska leverantörer av sådana betydelsefulla varor som maskiner och instrument, möbler och papper nu i fortsättningen bör kunna vidga sina marknader.

Betydelsefullast blir Tokyo-ronden otvivelaktigt när det gäller att hålla tillbaka nyprotektionismens hydra i en tid av redan inträdda – eller förestående – våldsamt omskakande strukturkriser. I varje fall tre stora framgångar är att notera från Tokyo-ronden när det gäller det sk icke-tariffära handelsområdet. Där träffades sålunda en uppgörelse angående både insyn och publicering vad gäller den offentliga upphandlingen, en marknad där myndigheter samt statsägda företag världen över blir alltmer

aktiva och som beräknats kunna uppgå till ca 150 miljarder kr per år. Vidare blev det möjligt att få till stånd en uppgörelse, där utjämningsstullar skall få insättas gentemot marknadsstörande import till följd av statliga stödåtgärder såsom subventioner och liknande i exportlandet, endast försåvitt verklig skada kan påvisas. Sist men inte minst kommer äntligen American Selling Price (ASP), dvs försäljningsvärdet på den amerikanska hemmamarknaden, att avskaffas såsom beräkningsgrund för tullvärdet. I stället skall härför, som Internationella Handelskammaren i Paris med sådan kraft pläderat för, fakturavärdet för respektive vara användas.

Det fortsatta arbetet

Har vi därmed – och ej minst på tullområdet – inte fått tillräcklig stimulans, vi liksom andra aktiva parter på världsmarknaden, av Tokyo-ronden? Ett positivt svar hänger i hög grad på hur vi själva avser att agera i fortsättningen. Inom GATT-maskineriet i Genève kommer nu med början redan i höst att sättas upp ett antal kommittéer för övervakning av de inalles elva uppgörelser, som har träffats vad gäller handelshinder av annan natur än tullar, de sk Non Tariff Measures (NTM:s). Till kommittéerna skall varje land, som anslutit sig till respektive uppgörelse, ha rätt att sända en representant. EG:s företrädare kommer troligen att i kommittéarbetet representera hela EG och sålunda kunna komma att samtidigt tala för nio länder och senare tolv (inklusive Grekland, Portugal

och Spanien). EG:s röst kan därmed bli mycket stark.

Vi har från svensk sida att försöka tillse att vår egen kommittérepresentation blir fullödlig. Tyvärr ser det ut som om endast myndighetspersoner får tillträde till kommittéarbetet, varför det ligger all vikt uppå att våra officiella representanter får tillfälle att kontinuerligt ägna sig åt detta – det lär bli fråga om åtskilliga sammankomster, i varje fall under de båda första åren. Samma förhoppning gäller också den i Genève stationerade svenska tjänstemannastaben, då GATT-maskineriet i dess nya skick troligen blir betydligt större än tidigare och därmed även numerärt sett torde komma att fordra ökade insatser från svensk sida.

De större i-länderna på världsmarknaden liksom troligen också u-länderna torde framgent komma att med kraft driva sina intressen både i GATT, i OECD i Paris, i UNCTAD och även i övrigt i förhållande till tex EG i Bryssel. I det läget gäller det för små länder som de skandinaviska, men länder med stor utrikeshandel, att noggrant avstämma sina intressen inbördes och försöka driva dem parallellt eller – allt efter frågor art – göra detta i samråd med större regionala grupper såsom EG. Ett sådant gott samarbete gav den nu avslutade Tokyo-ronden många exempel på, och det finns förvisso all anledning att förstärka detta inför nästa årtionde med obekanta eller ständigt växlande handelspolitiska scenarion.

Ett område där vi bör kunna samarbeta med andra utrikeshandlare genom informationsutbyte och inbördes samråd erbjuder inte minst den offentliga upphandlingen.

Trots att det internationella näringslivet har åtskilliga erfarenheter av betalningsfördröjningar vid statlig eller kommunal upphandling erbjuder storleken av orderna, liksom möjligheten att få repeter-order, intressanta stödmöjligheter för affärsutvecklingen i en orolig världshandel.

Europeiskt valutasamarbete

Tullar och handelshinder, exempelvis i form av olika standards för byggnader samt för elströms-användning liksom skilda bestämmelser för betalningar och kapitalöverföringar, utgör i och för sig besvärliga hämningar i en värld, där varu- och tjänsteströmmarna mellan olika nationella marknader trots allt ändå blir mer och mer integrerade. Sedan början av 1970-talet har de häftiga svängningarna i växelkurserna för de stora valutorna såsom dollar och D-mark förorsakat världshandeln avsevärda avbräck. Från att ha varit symptom på ekonomisk ohälsa har kursfluktuationerna blivit en orsak till den avstannande expansionen i den internationella handeln. Till en del försöker man nu rätta till detta förhållande i Västeuropa genom ett närmare samarbete på valutaområdet inom ramen för det sk EMS – det europeiska monetära systemet (European Monetary System). Detta trädde i kraft den 13 mars i år med deltagande av alla EGländerna utom Storbritannien och har onekligen bidragit till att genom sin uppfångningsmekanism motverka kurssvängningarna.

EMS förutsätter att inflationsnivåerna i Västeuropa ej avlägsnar sig alltför mycket

från varandra. Tyvärr börjar det motsatta förhållandet att inträda, med Västtyskland fortfarande i botten och Italien i toppen på den sk inflationsligan inom EG. Fortsätter denna trend, minskar EMS i betydelse som stabiliseringsfaktor och exempelvis väsentliga tullnedsättningar kan över en natt förlora i betydelse trots att bakom dem ligger många års förhandlingsarbete.

Riskerna för att händelseutvecklingen kan komma att driva inflationen ytterligare i höjden är påtagliga. De senaste oljeprishöjningarna har redan direkt hunnit påverka inflationstakten hos de största oljeförbrukande länderna. Samtidigt drar en höjd oljeprisnivå också åtskilliga råvarupriser med sig. Koppar och även aluminium utgör exempel härpå. Vi måste därför olyckligtvis se i ögonen, att spänningarna inom prisområdet från energisektorn kan få mycket allvarliga återverkningar inom handels- och tullpolitiken liksom också på valutaområdet.

Synpunkter liknande de nyss anförda får inte fördölja det faktum att såväl resultatet från Tokyo-ronden när det gäller liberaliseringen av handelsströmmarna som av EMS ifråga om en bättre valutastabilitet i Västeuropa erbjuder ett par synnerligen betydelsefulla positiva element till stöd för utvecklingen av världshandeln. Kvar står emellertid det växande dilemmat för små länder med stor utrikeshandel som vårt eget att kunna effektivt tillvarataga sina handelsintressen – och detta gäller både vår export och import – när trängseln av aktiva handelsländer på världsmarknaden oavbrutet ökar. Fråga är i själva verket, om vi inte behöver förstärka vår handelspolitiska kraft genom att inom

ramen för vår frihandelsuppörelse med EG utvidga vårt samarbete med Gemensamma marknaden därhän att vi på ett tidigt stadium kan vara med och aktivt påverka handelsströmmarna till och från vårt land i

förhållande till den halva del av världsmarknaden, som EG svarar för och som dessutom innefattar våra vid sidan om Norden mest näralliggande och traditionellt bästa marknader.